

Citiți lecția din manual: *Cetățean și stat în democrație și în totalitarism*, notați schița lecției pe caiete și rezolvați fișele de lucru.

Cetățean și stat în democrație și totalitarism

1. Definiții

Lovitură de stat = act de încălcare a ordinii constituționale prin care puterea este preluată cu forța.

Stahanovism = mișcare impusă muncitorilor din U.R.S.S. în vederea creșterii productivității, inspirată de exemplul minerului ucrainean Aleksei Grigorievici Stahanov, care în noaptea de 30/31 august 1935 a depășit de 7 ori cota de cărbune cerută, extrăgând 102 t, față de norma de aproximativ 14 t/schimb.

Colectivizare = desființarea proprietății private agricole, transformată în proprietate comună.

Colhoz = cooperativă agricolă realizată prin punerea în comun a mijloacelor de producție: pământ, unelte și animale.

Sovhoz = fermă de stat în care lucrătorii agricoli au primit salarii pentru munca prestată.

2. Regimurile democratice

- **democrația** este o formă de organizare și conducere politică a societății în care puterea aparține poporului, care o exercită, în mod direct sau indirect, în cadrul unui sistem politic reprezentativ.

- caracteristicile regimurilor democratice:

a. Separația puterilor în stat: legislativă, executivă și judecătorească;

b. Pluralism politic și ideologic;

c. Alegeri libere: partidele ajung la putere în urma alegerilor bazate pe vot universal;

d. Respectarea drepturilor și libertăților cetățenești: dreptul la viață, proprietate, educație, vot, libertatea persoanei și a cuvântului.

- cele mai mari democrații liberale din perioada interbelică au fost S.U.A., Regatul Unit și Franța.

I. S.U.A.: republică federală, bazată pe principiul democratic al separației puterilor în stat, cu un sistem politic bipartit (Partidul Republican și Partidul Democrat au alternat la guvernare).

II. Regatul Unit: monarhie parlamentară, cu un sistem bipartit (Partidul Conservator și Partidul Laburist), fiind condusă de un rege constituțional și un prim-ministru ce au răspuns în fața Parlamentului pentru buna guvernare. Și-a menținut teritoriile de peste mări, fiind statul cu cel mai întins imperiu colonial (35.500.000 km²).

III. Franța: regim republican și democratic. Deoarece rareori un partid a obținut mai mult de 50% din voturi, au fost realizate coaliții „*de dreapta*” (liberale) sau „*de stânga*” (socialiste) pentru buna exercitare a guvernării. Și-a menținut posesiunile de peste mări, fiind statul cu al doilea cel mai mare imperiu colonial (13.500.000 km²).

- regimuri democratice au funcționat în numeroase alte părți ale Europei: Islanda, Irlanda, Belgia, Olanda, Luxemburg, Elveția, Austria, Cehoslovacia, Estonia, Letonia, Lituania, Danemarca, Norvegia, Suedia, Finlanda și România (1919-1938).

3. Sistemele politice autoritare

- **autoritarismul** este o formă de guvernare în care normele liberale și democratice nu sunt respectate, controlul statului asupra societății nu este total, justificându-și legitimitatea prin motive precum patriotism, naționalism, dezvoltare economică, „*justiție socială*” și necesitatea de a menține ordinea.

- caracteristicile sistemelor politice autoritare:

a. Prezența unui conducător cu puteri dictatoriale;

b. Monopartidism (existența unui singur partid politic);

c. Limitarea drepturilor și libertăților cetățenilor;

- d. Impunerea, în politica statului, a ideologiei partidului aflat la putere;
- e. Supravegherea populației de către poliția regimului (poliția politică).

- cel mai important stat autoritar din perioada interbelică a fost Italia fascistă.

Fascismul: mișcare autoritară de extremă dreapta ce a urmărit să obțină măreția statului prin expansiune teritorială pe seama altor țări, accentul fiind pus pe naționalism și pe restabilirea onoarei naționale. 1919 - Benito Mussolini (1922-1943) a pus bazele mișcării fasciste, a cărei idee centrală a fost renașterea gloriei Romei Antice. 22-29 octombrie 1922 - în Italia, fascismul a fost instaurat în urma „*Marșului asupra Romei*” ⇒ acapararea puterii de către Benito Mussolini. În fascism, apărut ca reacție la comunism, economia de piață a continuat să existe, dar statul a intervenit pentru a controla tensiunile sociale.

- regimuri dictatoriale cu nuanțe fasciste au existat în numeroase alte state din Europa interbelică: în Portugalia (regimul lui Antonio de Oliveira Salazar), Spania (dictatura generalului Francisco Franco), Ungaria (dictatura amiralului Miklos Horthy), Polonia (regimul mareșalului Jozef Pilsudski), Iugoslavia (regimul autoritar impus de regele Alexandru I), Grecia (regimul generalului Theodoros Pangalos), Bulgaria (regimul autoritar impus de regele Boris al III-lea), Albania (regimul autoritar impus de regele Zog I) și în România (1938-1940: regimul autoritar impus de regele Carol al II-lea).

4. Statele totalitare

- **totalitarismul** este un sistem politic caracterizat prin predominarea statului în raport cu individul, bazat pe primatul partidului unic și pe cultul personalității șefului statului. A desemnat regimuri de extremă stânga (comuniste) și de extremă dreapta (nazismul).

- caracteristicile statelor totalitare:

- a. Instaurarea terorii asupra propriilor cetățeni;
- b. Monopartidism;
- c. Suprimarea drepturilor și libertăților cetățenilor;
- d. Impunerea, în politica statului, a ideologiei partidului aflat la putere;
- e. Lichidarea opoziției politice (sistemul de lagăre de muncă);
- f. Supravegherea populației de către poliția regimului (poliția politică);
- g. Controlul asupra economiei, învățământului și vieții sociale în general.

- cauzele instaurării regimurilor totalitare în perioada interbelică:

- a. Nemulțumirea anumitor state față de prevederile tratatelor de pace încheiate la Paris, după sfârșitul Primului Război Mondial;
 - b. Incapacitatea partidelor tradiționale democratice de a rezolva problemele societății interbelice;
 - c. Marea Criză Economică (1929-1933).
- cele mai mari state totalitare din perioada interbelică au fost U.R.S.S. (Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste) și Germania.

I. Comunismul: mișcare de extremă stânga bazată pe ideologia marxist-leninistă: Karl Marx și Friedrich Engels, în lucrarea *Manifestul Partidului Comunist* (1848), iar mai târziu Vladimir Ilici Lenin, au emis ideea unei revoluții globale care să înlocuiască „*dictatura burgheziei*” cu „*dictatura proletariatului*”, cu scopul de a construi o nouă societate, cea comunistă, în care să nu mai existe inechități sociale, diferențieri după avere, clase sociale și proprietate privată. 7 noiembrie 1917 - în Rusia, comunismul a fost instaurat în urma revoluției bolșevice (**lovitură de stat**). Primii lideri au fost Vladimir Ilici Lenin (1917-1924) și Iosif Vissarionovici Stalin (1924-1953). În comunism economia de piață a fost distrusă; centralizarea economiei naționale prin planificare și planuri cincinale (ce și cât să se realizeze); industrializare forțată, accentul fiind pus pe industria grea (constructoare de mașini, metalurgie și sectorul energetic); **stahanovism** (mișcare declanșată de exemplul minerului Aleksei Grigorievici Stahanov); **colectivizarea** agriculturii, prin crearea de **colhozuri** și **sovhozuri**.

II. Nazismul (național-socialismul): mișcare de extremă dreapta, o variantă a fascismului. 30 ianuarie 1933 - în Germania, a fost instaurat nazismul, lider fiind Adolf Hitler (1933-1945). În nazism s-a accentuat rolul statului și supunerea indivizilor față de acesta, partidul unic N.S.D.A.P. (Partidul Național Socialist al Muncitorilor Germani) promovând o ideologie naționalistă, rasistă și antisemită.

Pentru o mai bună înțelegere a subiectului studiat vizionați următoarele videoclipuri:

<https://www.youtube.com/watch?v=RyIf005FxAQ>

<https://www.youtube.com/watch?v=-BZnlr3w8wg>

<https://www.youtube.com/watch?v=k5sKiSzx48>

Fișă de lucru: *Cetățean și stat în democrație și totalitarism*

A. „...și că guvernarea poporului, de către popor, pentru popor, nu va dispărea de pe fața Pământului.“

(Abraham Lincoln, *Discursul de la Gettysburg*)

B. „Nu ne interesează binele altora: ne interesează exclusiv PU-TE-REA. Nici bogăția, nici luxul, nici viața îndelungată, nici fericirea: puterea și-atât - puterea pură. (...) Puterea nu este un mijloc, puterea este un scop în sine. Nu instaurezi o dictatură ca să aperi o revoluție, ci revoluția o faci ca să instaurezi dictatura. Scopul persecuției este persecuția însăși. Scopul torturii este chiar tortura. Scopul puterii este puterea.“

(George Orwell, *O mie nouă sute optzeci și patru*)

1. Care dintre sursele de mai sus reprezintă o sursă istorică? Căutați detalii on-line.

2. Menționați ce fel de regimuri descriu cele două surse.

3. Sintagma „...guvernarea poporului, de către popor, pentru popor...“ este cea mai bună definiție pentru democrație? Puteți propune o altă definiție?

4. Conform sursei B, un regim totalitar este preocupat de soarta poporului?

BIBLIOGRAFIE:

1. Dumitrescu, Doru, Manea, Mihai, *Mic dicționar enciclopedic de termeni istorici*, Editura Meronia, București, 2008.
2. Ghețău, Gheorghe Florin, Ghețău, Olenca Georgiana, *Istorie: Manual pentru clasa a VII-a*, Editura Aramis, București, 2019.
3. Ochescu, Maria, *Istorie: Manual pentru clasa a VII-a*, Editura Art Klett, București, 2020.
4. Stoica, Stan, Becheru, Dragoș Sebastian, *Istorie: Manual pentru clasa a VII-a*, Editura CD Press, București, 2019.
5. Gheorghe, Maria Mariana, Săvuță, Irina Ema, Soare, Aurel Constantin, *Istorie: Manual pentru clasa a VII-a*, Editura Litera, București, 2024.
6. Berstein, Serge, Milza, Pierre, *Istoria Europei*, Editura Institutul European, Iași, 1998.
7. Jenkins, Simon, *Scurtă istorie a Europei: de la Pericle la Putin*, Editura Litera, București, 2019.
8. Field, Jacob F., *Istoria Europei în pilule*, Editura Litera, București, 2019.
9. Kershaw, Ian, *Drumul spre iad. Europa, 1914-1949*, Editura Litera, București, 2017.
10. Mazower, Mark, *Umbre peste Europa. Democrație și totalitarism în secolul XX*, Editura Litera, București, 2019.
11. Riasanovsky, Nicholas V., *O istorie a Rusiei*, Editura Institutul European, Iași, 2001.
12. d'Encausse, Helene Carrere, *Orgoliile Kremlinului. O istorie a Imperiului Rus de la 1552 până astăzi*, Editura Orizonturi, București, 2015.
13. Black, Jeremy, *Scurtă istorie a Italiei*, Editura Litera, București, 2021.
14. Fulbrook, Mary, *O scurtă istorie a Germaniei*, Editura Institutul European, Iași, 2002.

